

Yoil Kitobi va Laodikiyadagi Yettinchi kun Adventist Jamoati — O'n to'rtinchi qism

Jeff Pippenger

2025-12-20

O'n to'rtinchi raqam

“Xudoning ajoyib ishlari”ning tarixi, shuningdek, “qancha vaqtgacha” degan bashoratli savol orqali ham ifodalanadi. O'sha ikkalasida va boshqa ko'plab timsollarda ifodalangan tarix bir yuz qirq to'rt ming kishining muhrlanish vaqtini anglatadi. O'sha davrda haqiqiy va boshqa ko'plab soxta keyingi yomg'ir xabarlar ustida bahs boradi. Haqiqiy keyingi yomg'ir xabari faqat bittadir. Xudo O'zining ajoyib ishlarini amalga oshiradigan muqaddas tarixning voqealar yo'nalishi Yo'el kitobi doirasiga joylashtirilgan bo'lib, u yerda “yangi sharob” bir toifadan uzib qo'yiladi, boshqa toifa ustiga esa quyiladi.

Yo'el kitobida e'tibor qilinishi lozim bo'lgan bir necha qarama-qarshiliklar bor. “Masal” so'zining o'zagi “yoniga qo'yish” ma'nosini anglatadi va mohiyatan ikki toifa o'rtasidagi qarama-qarshilikni o'z ichiga oladi. Biz ilgari Yo'el kitobidagi ayrim “qarama-qarshiliklar”ga to'xtalib, Quddusni boshqarayotgan mastlar taqib yurgan mag'rurlik tojining ulug'vorlik tojini kiyganlar bilan qarama-qarshi qo'yilganini ko'rsatgan edik. Biz hali quvonch timsoli sharmanda bo'lishning aksi, shu bilan birga unga muqobil ekanini bayon qilganimiz yo'q, ammo shundaydir, va buni ko'rsatishni niyat qilamiz. Alfa va omega mavzusi ham Yo'el kitobida mavjud bo'lib, birinchining oxirgini tasvirlab berishi haqidagi o'sha tamoyil Havoriylar kitobida Butrusning ikki va'zi orqali ham tasdiqlanadi.

Havoriylar kitobining ikkinchi bobi Hosil bayrami kuni ertalab soat to'qqizda (uchinchi soatda) sodir bo'ladi, uchinchi bob esa to'qqizinchi soatda (soat 15:00 da), ya'ni kechki qurbonlik vaqtidir. Havoriylar kitobining ikkinchi bobida Butrus e'lon qilgan xabar xususiy bir turarjoyning yuqori xonasida yangraydi, ammo uchinchi bobdagi uning va'zi ma'badda aytiladi. Har ikki yig'ilishda ham tavbaga da'vat bo'lgani uchun ular o'zaro bog'langandir. Xuddi bir xil xabar, ikki geografik makon — Havoriylar kitobidagi Hosil bayrami xabari ichidagi ikki karra bo'linishni ifodalovchi ramz bo'lib, u hovli bilan ma'bad o'rtasida taqsimlangandir. Vahiy kitobining o'n birinchi bobida Yuhannoga ma'badni o'lchash buyuriladi, ammo hovlini tashlab qo'yishi aytiladi, chunki u boshqa xalqlarga berilgandir.

Menga tayoqqa o'xshash bir qamish berildi; va farishta turib dedi: O'rningdan tur va Xudoning ma'badini, qurbongohni hamda unda sajda qiluvchilarni o'lcha. Ammo ma'baddan tashqaridagi hovlini tashlab qo'y, uni o'lchama; chunki u g'ayriyahudiylarga berilgandir. Va ular muqaddas shaharni qirq ikki oy oyoqosti qiladilar. Vahiy 11:1, 2.

Shunday qilib, ikki va'zning takror berilishi hamda ikki va'zning joylashuvining bo'linishi, Yoel kitobidagi kechki yomg'ir uchun ikki tinglovchi guruhni ko'rsatadi. Tinglovchilarning biri ma'bad tashqarisidagi g'ayriyahudiylar, ikkinchisi esa ma'bad ichidagi yahudiylardir. Tiriklar ustidan

hukmda avvalo Xudoning uyi hukm qilinadi, va 9/11 dan Yakshanba qonunigacha ma'bad hukm qilinadi, Yakshanba qonunidan insoniy sinov muddatining yopilishigacha esa g'ayriyahudiylar hukm qilinadi. Bu hukm, Butrus tomonidan Yoel kitobida bayon etilgan deb ko'rsatilgan kechki yomg'ir davrida sodir bo'ladi. Havoriylar kitobining ikkinchi va uchinchi boblarida bo'linish orqali ifodalangan hovli (g'ayriyahudiylar) va ma'bad (Xudoning jamoati) nimani anglatgan bo'lsa, Yoeldagi ertangi yomg'ir va kechki yomg'ir o'rtasidagi farq ham xuddi shudir. Ertangi yomg'ir 9/11 da kelgan va Xudoning ma'badi hukm qilinayotgan paytda quyilmoqda. Bu jarayon tugagach, kechki yomg'ir hovlidagi g'ayriyahudiylar ustiga quyiladi.

Ey Sion farzandlari, shod bo'lingiz va Egangiz Xudoda sevingiz; chunki U sizlarga avvalgi yomg'irni me'yorida berdi, va sizlar uchun yomg'irni, ya'ni avvalgi yomg'irni ham, keyingi yomg'irni ham birinchi oyda yog'diradi. Yoel 2:23.

Hozirgi maqsadim quvonch bilan sharmanda bo'lish o'rtasidagi bashoratli farqni aniqlash emas, biroq bu oyat Xudoning xalqiga keyingi yomg'ir xabari sababli "shod bo'linglar", deb xabar beradi. Keyingi yomg'ir xabari Xudoning xalqida bashoratli quvonchni hosil qiladi. Shunday ekan, oldingi yoki erta yomg'ir mavzusi, undan keyin esa keyingi yomg'ir, chetga surib qo'yilgan va hayrat bilan qaralgan qoqinish toshi haqidagi bir tasvirdir. Oxir-oqibat tom toshiga aylanadigan burchak toshi timsoli — Xudoning ham, Uning xalqining ham nazarida hayratlanarlidir.

Ajoyib tosh bashoratning Alfa va Omegasi ifodasidir. Bashoratga tatbiq etilish nuqtayi nazaridan alfa va omega tamoyili Uning Kalomida takror-takror Alfa va Omega deb aniqlanadi, va U Kalomdir. Shu sababli, bu tamoyil haqida vahiy qilingan narsa bizga va farzandlarimizga to abadga vahiy qilingan. 1863 yil Muqaddas Kitob bashoratining qoplovchi toshidir, va u 1844 yildan 1863 yilgacha bo'lgan uchinchi farishta davrining ham qoplovchi toshidir. 1844 yil poydevor toshi, 1863 yil esa o'sha bashoratli davrning qoplovchi toshi edi. 1844 yildan 1863 yilgacha bo'lgan davr o'rnatilgan bashoratli davrdir, xuddi 538 yildan 1798 yilgacha bo'lgan davr qanchalik o'rnatilgan bo'lsa, shunchalik o'rnatilgandir. Insoniyat Xudo o'rnatgan biror narsani bilmasligi, o'sha narsani o'rnatilmagan qilib qo'ymaydi!

Oldingi maqolani quyidagi parcha bilan yakunlagan edik.

"Menga ko'rsatildiki, uning Xudoning xalqiga bo'lgan munosabati ayrim jihatlarda Musoning Isroilga bo'lgan munosabatiga o'xshash edi. Noqulay sharoitlarda Musoga qarshi noliganlar bo'lganidek, unga qarshi ham noliganlar bo'ldi." Testimonies, 3-jild, 85.

1863-yilda Jeyms Uayt "ayrim jihatlardan" "Isroil uchun Muso"ni ifoda etgan edi.

1844-yildan 1863-yilgacha bo'lgan davr Qizil dengizdagi qutqarilishdan birinchi Kadeshgacha bo'lgan davrda timsollangan edi. Birinchi Kadesh alfadir, ikkinchi Kadesh esa omegadir — Kadeshga olib boradigan ikkita qirq yillik davrni ko'rsatadi va ikkalasi ham isyon bilan yakunlangan.

Bashorat Ruhi Qizil dengizdan o'tishni 1844-yildagi buyuk hafsalasizlik bilan uyg'unlashtiradi. Muqaddas Kitob Qizil dengizdan o'tishni xoch bilan uyg'unlashtiradi, va Opa Uayt xoch oldida shogirdlarning hafsalasi pir bo'lgani 1844-yildagi buyuk hafsalasizlikning timsoli bo'lganini

tasdiqlaydi. Rabbimizning irodasi bevosita Va'da qilingan yurtga kirish edi, va Va'da qilingan yurtga kirishning jug'rofiy belgisi Yerixo edi; aynan mana shu joyda, 2025-yil dekabrining ushbu ikkinchi haftasida, arxeologlar qadimiy Yerixoni endigina qazib ochdilar — faqat shu narsani iztirob bilan aniqladiki, u yerda topilgan qulagan devorlarning barchasi har doimgidek ichkariga emas, balki tashqariga qulagan edi. Qadimgi qamalda devorlar urib yiqitilar va ichkari tomonga ag'darilar edi. Ammo Yerixoda bunday bo'lmagan.

Shunday qilib, ruhoniylar karnay chalganlarida xalq qichqirdi; va shunday bo'ldiki, xalq karnay ovozi eshitgach, xalq baland bir qichqiriq bilan qichqirdi, va devor yer bilan yakson bo'lib qulab tushdi; shunda xalq shaharga ko'tarilib kirdi, har kim o'zining to'g'risidan, va ular shaharni egallab oldilar. Yoshua 6:20.

Arxeologlar, shuningdek, oziq-ovqat solingan xumlarni ham topdilar; bu esa devorlar qulagan paytda uzoq davom etgan qamal bo'lmaganini ko'rsatadi. Bu, shuningdek, arxeologlar orasida Yerixo qulashi haqidagi Bibliya bayoni nima uchun ularning Yerixoga tepalik yoki nishab bo'ylab "yuqoriga" chiqqanini aytishini tushuntirdi; endi ular buni devorlar tashqariga qulaganida hosil bo'lganini biladilar.

Va'da Qilingan Yurtga kirishni e'lon qilgan birinchi to'siq ta'sir va boylik shahri bo'lgan Erixo edi. Erixo — 1863-yil, va Erixo Muqaddas Kitob bashoratining mavzusidir; u nafaqat yakshanba qonuni davrining timsoli sifatida, balki uning qulash va qayta tiklanishi bilan bog'liq holda ham shundaydir. Erixo ustidan o'ziga xos aniq bashoratli la'nat ham aytilgan edi. Yoshua Erixoni qayta qurgan odam ustidan la'nat e'lon qildi va shu bilan Erixoni qayta qurgan odam o'sha la'natlangan shaharni qayta qurish jarayonida o'zining eng kichik va eng katta o'g'illaridan ayrilishini bildirgan edi. O'g'illardan biri poydevor qo'yilishida, boshqasi esa darvoza o'rnatilishida yo'qotilishi kerak edi. O'sha bashorat amalga oshdi va uning amalga oshganligi haqidagi qayd Muqaddas Kitobda yozib qo'yilgan bo'lib, shu tariqa Erixo Muqaddas Kitobda mustahkam o'rnatilgan bir timsolga aylangan.

Uning tarixiy halokati doirasida va uning ustidagi bashoratli la'natda, so'ng esa o'sha bashoratning tarixiy amalga oshishida, biz 1863-yilda Yerixo haqida so'zlayotgan uch guvohni topamiz. O'sha uchala guvohlikning barchasi 1863-yilga tatbiq etilishi lozim. Bu uch guvoh, xuddi o'zlariga tegishli qirq yillik davrlarning oxirida bashoratli ma'noda turgan uchta Muso kabi, birgalikda turadi. O'sha qirq yillik davrlardan biri Millerchilar tarixiga aniq ravishda mos keladi va shu bilan har bir qirq yillik davrning oxiridagi Musoning uchala timsoli ham 1863-yil tarixiga — uchinchi farishta tarixiga — muvofiq kelishini belgilaydi.

Muso hayotidagi o'sha qirq yillik uch davrning ikki guvohi Qodishda nihoyasiga yetadi; qirq yillikning uchinchi yakuni Iordaniya daryosi bo'lgan, ikkinchisining yakuni esa Qizil dengiz edi. Birinchi qirq yillikning yakuni Musoning Misrdan qochishi bo'lgan. Uchalasi ham Ibrohimning Misrdagi qullik haqidagi to'rt yuz o'ttiz yillik bashoratining bajo bo'lishida Misrdan chiqib ketishni tasvirlamoqda.

Muso hayotidagi qirq yillik uch davrning yakunlari (toj nuqtasi) Misrdan xalos bo'lishning bir timsolini ifodalaydi; ular Ibrohimga qullikda bo'lish va Misr qulligidan xalos etilish haqidagi

bashoratning bajo bo‘lishi edi. Ibrohim ahd va’dasining bashorat qilingan qutqaruvchisi sifatida Musoning o‘zi ham, ismining ma’nosiga muvofiq, avvalo suvdan qutqarilish bilan boshlandi. Shundan keyin Muso Xudoning xalqini Qizil dengiz suvlaridan o‘tkazdi va undan so‘ng qutqarilish qirg‘og‘iga, ya’ni Iordan daryosi bilan ifodalangan manzilga olib bordi. Muso hayotining alfası Nil suvlaridan qutqarilish bo‘lgan bo‘lsa, uning omegasi Iordan daryosi suvlari bilan ifodalangan najot edi. Muso hayotining alfası uning ismi va ota-onasi belgilab bergan tajriba bilan namoyon bo‘ladi; ular taqvodor ota-onalar bo‘lib, go‘dak o‘limga hukm qilinganini bilardilar, xuddi qirq yil o‘tib u misrlikni o‘ldirgani uchun o‘zi ham o‘limga mahkum bo‘lgani kabi. O‘g‘lining o‘lim hukmidan qutqarilishi zarurligini bilgan taqvodor ota-onalar unga bir kema tayyorladilar; u ibroniylar olamidan misrliklar olamiga o‘tdi, xuddi Muso ham qirq yilning oxirida misrliklar olamidan ibroniylar olamiga chiqqani singari.

Muso suvdan najot topishida Nuhning voqeasini takrorladi. Ibrohimning to‘rt yuz o‘ttiz yillik ahd bashoratining “qutqaruvchisi” sifatida Musoning ilk bor tilga olinishi, Xudo insoniyat bilan ahdga kirgan tarixning takrorlanishi edi; shu tariqa Ibrohimning tanlangan xalq haqidagi ahd bashorati butun insoniyatga berilgan ahd va’dasi bilan birlashtirildi. Bu esa go‘dak Musoning Fir‘avnni qiziga topshirilishida bir suvga cho‘mishni anglatadi, chunki o‘lim ota-onaning ishi orqali e’tirof etildi, dafn suv ustidagi sandiq bilan ifodalanadi, tirilish esa Fir‘avnni qizidir.

Muso hayoti Nuh kemasining suvga cho‘mishi timsol qilingan holda boshlanadi. Bu esa shuni anglatadiki, boshidanoq “8” soni Muso bilan bog‘langan, chunki uning ahdga doir munosabatining ildizi Nuh ahdidagi “8” sonidan boshlangan edi, va uning vazifasi sunnat marosimini “sakkizinchi” kuni joriy etish edi. So‘ng u sinovdan o‘tkazildi va aynan o‘sha marosimning o‘zida muvaffaqiyatsizlikka uchradi. Musoning hayoti bir suvga cho‘mish bilan boshlanadi va qirq yil o‘tgach, bir o‘lim (bir misrlikning o‘limi) yuz beradi; bu misrlik Musoning o‘lib, mutlaqo Ibrohimning o‘g‘liga aylanish nuqtasini belgilaydi. Musoning dastlabki qirq yilning boshlanishi ham, yakuni ham bir suvga cho‘mish bilan ifodalanadi. Birinchisi ibroniylikdan misrlikka, oxirgisi esa misrlikdan ibroniylikka o‘tishni ko‘rsatdi. Shundan keyin yana qirq yil o‘tgach, Muso Xudoning xalqini Qizil dengizning suvga cho‘mishidan olib o‘tadi, Iordandagi suvga cho‘mish sari yo‘l olar ekan, unga esa hech qachon yetib bormadi.

Xudoning xalqi Yoshua boshchiligida Musosiz Va‘da Qilingan Yurtga kirdi, chunki u Iordan daryosidagi suvga cho‘mish joyiga yetib kelishidan sal oldin vafot etgan edi. Muso aytgan edi, Butrus esa buni takrorlagan edi, — Egang Xudoying senga Musoga o‘xshash bir payg‘ambarni ko‘tarib chiqaradi. Muso timsol qilgan o‘sha payg‘ambar Masih edi, va U O‘z ishini aynan Muso to‘xtagan joydan boshladi. U O‘z ishini suvga cho‘mishida boshladi, va o‘sha suvga cho‘mish qadimgi Isroil Iordandan o‘tib Va‘da Qilingan Yurtga kirganida, Yoshua ularni suvga cho‘mdirgan ayni joy edi. Injillar bizga Yuhanno Baytabarada suvga cho‘mdirayotganini bildiradi; bu esa kechuv nuqtasi bo‘lib, “parom o‘tish joyi” degan ma’noni anglatadi.

Qizil dengiz Misr isyonining ramzidir; bu esa Musoning ushbu yo‘nalishdagi payg‘ambarlik guvohligini haqiqat sifatida tasdiqlaydi. Nil daryosidan Qizil dengizgacha (ba‘zan daryo deb ham ataladi) va u yerdan Iordangacha. “Suvdan qutqarib olingan” degan ma’noni anglatuvchi Muso o‘z guvohligini najot suvida boshlaydi va yakunlaydi, hamda o‘sha suvlarning har biri ikki toifa sajda

qiluvchilarni namoyon etadi.

Muso hayotining dastlabki qirq yili birinchi farishtaning xabarini ifodalaydi, ikkinchi qirq yili esa ikkinchi farishtani, uchinchi esa uchinchi farishtani ifodalaydi. Uch farishtaning har biri o'ziga xos payg'ambarlik xususiyatlariga egadir; masalan, uchala xabarning barchasi birinchi xabarda ifodalangan. Biz bu hodisani Doniyor kitobining dastlabki uch bobi bilan bog'liq holda yillar davomida omma oldida ko'rsatib kelganmiz.

Daniyor birinchi bobda Xudodan qo'rqdi va Bobilning taomini yeyishdan bosh tortdi; shundan keyin bo'lgan ikkinchi — taom va ko'rish bilan bog'liq sinovda Xudo uni ulug'ladi, va bu Nebuxadnazar shaxsan amalga oshirgan hukm hamda uchinchi sinovga olib keldi. Daniyorning birinchi bobi — Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobidagi birinchi farishtadir; u "Xudodan qo'rqing", "Unga ulug'vorlik bering", deb e'lon qiladi, xuddi Daniyor ikkinchi taom va ko'rish sinovida qilganidek, chunki Nebuxadnazarining "hukm soati" kelgan.

Musoning hayotidagi dastlabki qirq yil uning ota-onasi Xudodan qo'rqqanlari sababli boshlandi. Fir'avnning qizi suvdagi sandiqchani ko'rganida, Muso ikkinchi sinovdan, ya'ni ko'rish sinovidan o'tgan edi. Shunda Fir'avnning qizi uning o'limga mahkum emasligiga hukm qildi. Hukm birinchi qirq yillikning oxirida ham keldi; u misrlikni o'ldirganda va Misrdan qochishga majbur bo'lganda.

Ikkinchi qirq yil davomida, Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobida Bobilning qulaganini e'lon qiluvchi ikkinchi farishta Misrning qulashida timsollangan edi. O'sha qulashda, qirq yilning oxirida, 1844-yildagi Yarim Tun Nidosi chog'ida ikkinchi farishtaning xabari yakunida bo'lganidek, Xudoning qudratining ulkan namoyoni yuz bergan edi.

Uchinchi qirq yil deyarli butun jamoat ustidan o'lim hukmi e'lon qilinishi bilan boshlanadi va o'sha jamoatning yo'lbo'shchisi ustidan o'lim hukmi chiqarilishi bilan yakunlanadi.

Opa Uayt bizning ishimiz uch farishtaning xabarlarini birlashtirishdan iborat ekanini ta'kidlaydi.

"Rabbiy dunyoni o'z gunohi uchun jazolash arafasidadir. U o'zlariga berilgan nur va haqiqatni rad etgan diniy tashkilotlarni jazolash arafasidadir. Birinchi, ikkinchi va uchinchi farishtalarning xabarlarini birlashtiruvchi ulug' xabar dunyoga yetkazilishi kerak. Bu bizning ishimizning bosh mazmuni bo'lishi lozim." The Seventh-day Adventist Bible Commentary, 7-jild, 950.

Musoning dastlabki qirq yili Vahiy kitobining o'n to'rtinchi bobidagi birinchi farishtani ifodalaydi; uning ikkinchi qirq yillik davri ikkinchi farishta, uchinchi qirq yillik davri esa uchinchi farishtadir. Bizning "buyuk xabar"imiz "birinchi, ikkinchi va uchinchi farishtalarning xabarlari"ni birlashtirishdan iborat bo'lib, bu Musoning uchala ramzini ham 1863 yilga joylashtiradi, va demak, Yakshanba qonuni paytida uchta Musoni ko'rsatadi.

1844 yildan 1863 yilgacha bo'lgan davr Qadishga olib borgan ikkala qirq yillik davrning ikki guvohini o'z ichiga oladi. Ilhom uchinchi birinchi va ikkinchisiz mavjud bo'la olmasligini ko'rsatadi; demak, Musoning hayotidagi birinchi qirq yil ham 1844 yildan 1863 yilgacha bo'lgan davrni ifodalashi kerak. Muso 1863 yilda misrlikni o'ldirmoqda; shu bilan birga, Muso o'z

hokimiyati tayog'i bilan Qoyaga urmoqda, shuningdek, oltin buzoq isyoni tarixida Muso Xudoning ulug'vorligini ko'rishni so'ragan payt ham shudir. 1863 yilda va yakshanba qonuni davrida uchta Muso bor, va ularning barchasi qirq yoshdadir.

Musoning uch davrining har biri suv orqali qutqarilish hodisasini o'z ichiga oladi; savatdagi Muso Qizil dengizdan o'tgan Musoga mos keladi, bu esa Musoning Iordan daryosida ikki marta bo'lishiga mos keladi: Nil, Qizil dengiz va Iordanda ikki marta. Qutqarilish suvlari uchala davrning har birida namoyon bo'ladi, chunki ularning barchasi keyingi yomg'ir davrida qutqarilish suvi to'kilayotgan paytdagi davrga mos keladi.

Qirq yillik uchinchi davrning oxirida Muso o'z tayog'i bilan Qoyaga urdi. Ikkinchi qirq yilning oxirida uning tayog'i Qizil dengizni ikkiga ajratdi. Birinchi qirq yilning oxirida esa u Misr hokimiyatining tayog'ini rad etdi va o'z xalqi bilan birga azob chekishni tanladi.

Birinchi davrning oxirida bir misrlik o'ldi, ikkinchi davrning oxirida esa Misrning harbiylari, to'ng'ichlari va rahbariyati halok bo'ldi. Uchinchi davrning oxirida Isroil xalqi, Horun va Musoning barchasi vafot etgan edi. Bular uchta o'zaro parallel tarix bo'lib, ularning har biri "satr ustiga satr" tarzida 1844 yildan 1863 yilgacha bo'lgan davrni — uchinchi farishtaning tarixini — ifodalaydi; bu esa, o'z navbatida, 9/11 dan Yakshanba qonunigacha bo'lgan davrni hamda xalos etish suvlari to'kib chiqariladigan Hosil bayrami mavsumini ifodalaydi.

Muso Kadeshdagi har ikkala isyonda ham mavjud bo'lib, Kadeshdagi isyonlarning har ikkisi ham o'z davrlarining yakunlovchi cho'qqisidir. Ularning har ikkisi ham 1863 yilni ifodalaydi; bu esa, 1844 yildagi alfa bilan boshlanib 1863 yildagi cho'qqi toshigacha davom etadigan uchinchi farishta davrining ham cho'qqi toshidir. Poydevor sifatida boshlanib, cho'qqi toshi bilan yakun topadigan toshning ajoyib nuri ko'rib chiqilganda, cho'qqi toshining bashoratda har doim kattaroq ekani anglashiladi. Hosil bayrami mavsumining boshida tushgan oz sonli tomchilar, Hosil bayrami kunida cho'qqi toshida sodir bo'lgan to'liq to'kilishga olib borishi, mana shu haqiqatni tasvirlaydi.

9/11 da sachratish boshlandi va u Yakshanba qonuni paytidagi to'liq quyilish bilan nihoyasiga yetadi. Bu haqiqat Musoning ikkinchi va omega Qodashdagi gunohini birinchi alpha Qodash isyonidagi isyondan ham buyukroq gunoh sifatida aniqlaydi. Alpha isyoni butun bir xalqning o'limini keltirib chiqardi, omega isyoni esa bir kishining (Muso) o'limini keltirib chiqardi, biroq o'sha bir kishining gunohi butun xalqning jamoaviy gunohidan ham buyukroq edi. Gunoh qilgan odam o'ladi, va shu darajada Musoning gunohlari bilan boshqa har qanday isroillikning gunohlari o'rtasida hech qanday farq yo'q, biroq bashorat nuqtai nazaridan Musoning Masihga ikkinchi bor urishi bundan ham buyukroq edi, chunki bu qirq yillik davrning yakuniy toj toshi edi.

Ikkinchi omega Qadeshdagi Musoning isyoni, Yoshua va Xolibning xabarini rad etgan Isroil farzandlarining isyonidan ham kattaroq gunoh edi. Muso bashoratli ma'noda 1863-yilda turadi; u yerda u o'z isyoni uchun sahroda vafot etadi. Muso yana 1863-yilda turadi; u yerda avvalgi ahd xalqi o'z isyoni uchun sahroda halok bo'ladi, ammo Muso o'sha isyonda ishtirok etmagan. 1863, xuddi Horunning oltin buzoq isyoni kabi, Yakshanba qonuni bilan muvofiqlashadi. Qadesh, 1863 va Yakshanba qonuni bilan muvofiqlashadigan o'sha tarixda Muso Xudoning ulug'vorligini ko'rish uchun ibodat qilmoqda.

Qodish 1863-yilni ifodalaydi, va Muso har ikkala Qodishda ham mavjuddir; shunday ekan, ikkalasi ham tamal toshlari bo'lgan ikki Muqaddas Kitob guvohligi asosida, Qodishda yakun topmaydigan uchinchi qirq yillik davr ham 1863-yilni ifodalashini aniqlaymiz. U yerda «muqaddas qilinmagan Muso» Qoyani rad etgani uchun Masihni qaytadan xochga mixlamoqdadir. 1863-yilda va Sinayda Qonun berilgan paytda «muqaddas qilingan Muso» Xudoning fe'l-atvorini izlamoqdadir. 1863-yilda Muso dono ham, nodon ham bo'lgan bokirani ifodalaydi.

“Farziy va boj yig'uvchi Xudoga sajda qilish uchun keladiganlar bo'linadigan ikki buyuk toifani ifodalaydi. Ularning dastlabki ikki vakili dunyoga tug'ilgan ilk ikki farzandda uchraydi.” Christ's Object Lessons, 152.

Qadeshda va 1863-yilda Muso “Xudoga sajda qiluvchilar” “bo'linadigan ikki buyuk sinf”ni ifodalaydi. Muso ham, Butrus kabi, yuz qirq to'rt mingning timsolidir.

“Farziy va bojxona yig'uvchisi timsolida ifodalangan har bir toifa uchun havoriy Butrusning tarixida bir saboq bor. Shogirdlikning dastlabki davrida Butrus o'zini kuchli deb o'ylardi. Farziy singari, o'z bahosicha u «boshqa odamlar kabi emas edi». Masih O'ziga xiyonat qilinishi arafasida shogirdlarini oldindan ogohlantirib: «Sizlarning hammangiz bu kecha Mening sababim bilan vasvasaga tushasizlar», deganida, Butrus ishonch bilan: «Garchi hamma vasvasaga tushsa ham, men tushmayman», deb e'lon qildi. Mark 14:27, 29. Butrus o'z xavfini bilmas edi. O'ziga bo'lgan ishonch uni yo'ldan ozdirdi. U o'zini vasvasaga bardosh bera oladi, deb o'ylagan edi; ammo oradan bir necha qisqa soat o'tib sinov keldi va u la'natlar aytib, qasam ichib, Rabbisini inkor etdi.” Masihning masallaridan saboqlar, 152.

Yakshanba qonuni, ya'ni 1863-yilda, Butrus ikki toifani ifodalaydi. Bular: hayvonning tamg'asini qabul qiladiganlar yoki Xudoning muhrini qabul qiladiganlardir. Iso Simunning ismini Butrusga o'zgartirganida, bu bir yuz qirq to'rt mingni ramziy tarzda ifodalagan edi. Bu tushuncha, shuningdek, ingliz alifbosidagi harflarning o'rin raqami asosida Butrus ismini ko'paytirish orqali ham ramziy tarzda ifodalanadi. Agar ayni usulni 1863 ga qo'llasak, 144 hosil bo'ladi.

1863 yilga muvofiq keladigan Musoning uch ramzidan ikkitasi uchinchi davrning ham muvofiq kelishi kerakligini belgilaydi. Qadeshning ikki chizig'i dono va nodon bokiralar haqidagi voqeani aniqlab beradi, uchinchi davr esa ilohiy ishni amalga oshirish uchun insoniy sa'y-harakatdan foydalanishga urinishni ko'rsatadi. Misrlik bilan bog'liq holda Muso qilganidek insoniy qudratga ishonish, tayinlangan hokimiyat ustidan insoniy hokimiyatga ishonishni ifodalaydi.

Opa Uayt eri haqida shunday deydi: uning “Xudoning xalqi bilan bo'lgan munosabati, ayrim jihatlardan, Musoning Isroil bilan bo'lgan munosabatiga o'xshash edi.” 1863-yilda Muso Jeyms Uayt orqali ifodalangan edi. 1863-yilda Jeyms Uayt misrlikni o'ldirmoqda, Masihga ikkinchi bor zarba bermoqda va Yoshua hamda Kalab tomonidan ilgari surilgan “orom” xabarini rad etgan isyonchilar uchun ibodat qilmoqda. Muso Qoyaga ikkinchi bor zarba berganida ham nodon bokira, Isroilning isyonchilari uchun shafolat qilganida esa dono bokiradir.

Ushbu maqolani «Sahrodagi sonlar» kitobining o'n to'rtinchi bobidagi parcha bilan yakunlaymiz; unda Muso 1863-yilda, oltin buzoq isyoni orqali ifodalangan parallel tarixda, Xudoning ulug'vorligining manzarasiga musharraf bo'ladi.

Mazkur parçada Rabbiiy Isroilning isyonkorlari bilan yana “qancha vaqtgacha” muomala qilishi kerakligini so‘raydi; bu ayni savolni Ishayo ham oltinchi bobda Rabbiiyga bergan edi. E’tibor bering, Sonlar kitobi bu tarixni yer Xudoning ulug‘vorligi bilan yoritiladigan davrga joylashtiradi; buni Ishayo 6 ning uchinchi oyatida farishtalar ham ta’kidlagan edilar. 9/11 1844 yildan 1863 yilgacha bo‘lgan tarixning tamal toshi bo‘ldi, yakshanba qonuni esa uning toji toshidir. Sonlar kitobidagi vaziyat uzumzor haqidagi qo‘shiq yoki masalning aynan bir tasviridan boshqa narsa emas, chunki Rabbiiy Yoshua bilan ahdga kirar ekan, qadimgi Isroil chetlab o‘tilmoqda.

Butun jamoat ovozi o‘tarib faryod qildi; xalq esa o‘sha kecha yig‘ladi. Isroil o‘g‘illarining barchasi Muso bilan Horunga qarshi g‘uldiradilar; butun jamoat ularga dedi: Qani edi, Misr yurtida o‘lgan bo‘lsak! Yoki qani edi, shu cho‘lda o‘lgan bo‘lsak! Egamiz nega bizni bu yurtga olib keldi? Qilichdan yiqilishimiz, xotinlarimiz va bolalarimiz o‘lja bo‘lishi uchunmi? Misrga qaytganimiz biz uchun yaxshiroq emasmi? Ular bir-birlariga dedilar: Kelinglar, o‘zimizga bir boshliq tayinlaylik-da, Misrga qaytaylik.

Shunda Muso bilan Horun Isroil o‘g‘illarining butun jamoat yig‘ini oldida yuztuban yiqildilar. Yerni razvedka qilib kelganlardan bo‘lgan Nun o‘g‘li Yoshua va Yefunna o‘g‘li Xolib esa kiyimlarini yirtdilar. Ular Isroil o‘g‘illarining butun jamoasiga so‘zlab, dedilar:

Biz uni ko‘zdan kechirish uchun kezib chiqqan o‘sha yer nihoyatda yaxshi yurtidir. Agar Egamiz bizdan mamnun bo‘lsa, U bizni o‘sha yurtga olib kiradi va uni bizga beradi; u sut va asal oqib yotgan yurtidir. Faqat sizlar Egamizga qarshi isyon qilmanglar, yurt xalqidan ham qo‘rqmanglar; chunki ular biz uchun non kavidir: ularning himoyasi ulardan ketgan, Egamiz esa biz bilan birgadir; ulardan qo‘rqmanglar.

Ammo butun jamoa ularni toshbo‘ron qilmoqchi bo‘ldi. Va Egamizning ulug‘vorligi Isroilning barcha o‘g‘illari oldida jamoat chodirida zohir bo‘ldi. Egamiz Musoga dedi: “Bu xalq qachongacha Meni haqoratlaydi? Ular orasida ko‘rsatgan barcha alomatlarimga qaramay, qachongacha Menga ishonmaydilar?”

Men ularni vabo bilan uraman va merosdan mahrum qilaman; sendan esa ulardan ham buyukroq va qudratliroq bir xalq paydo qilaman.

Muso Egamizga dedi: “Unda misrliklar buni eshitadilar, chunki Sen bu xalqni O‘z qudrating bilan ularning orasidan olib chiqqansan; va ular buni bu yurt aholisiga aytadilar. Zero ular Sen, ey Egam, bu xalq orasida ekaningni, Sen, ey Egam, yuzma-yuz ko‘rinishingni, buluting ular ustida turishini, kunduzi bulut ustunida va kechasi olov ustunida ularning oldidan borishingni eshitganlar. Endi agar Sen bu xalqning barchasini go‘yo bir odamni o‘ldirganday qirsang, u holda Sening shuhratingni eshitgan xalqlar shunday deb gapiradilar: ‘Egam bu xalqni ularga qasam ichib va‘da qilgan yurtga olib kira olmagan uchun, ularni cho‘lda halok qildi.’”

Endi esa, Senga yolvoraman, O‘zing aytganingdek, Rabbimning qudrati ulug‘ bo‘lsin: “Egamiz sabr-toqatlidir va ulug‘ rahm-shafqat egasidir; nohaqlikni va gunohni kechiradi, ammo aybdorni aslo aybsiz deb hisoblamaydi; otalarning gunohini farzandlar zimmasiga, uchinchi va to‘rtinchi avlodgacha yuklaydi.” Senga yolvoraman, rahm-shafqatingning buyukligiga ko‘ra, bu xalqning gunohini kechir; Misrdan to hozirgacha bu xalqni qanday

kechirib kelgan bo'lsang, shunday kechir.

Egamiz dedi: "Men sening so'zingga ko'ra avf etdim. Ammo Men tirik ekanman, butun yer yuzi Egamizning ulug'vorligi bilan to'ladi."

Chunki Mening ulug'vorligimni, Misrda va sahroda qilgan mo'jizalarimni ko'rgan, endi esa Meni mana o'n bora sinagan va ovozinga quloq solmagan o'sha odamlarning barchasi, albatta, Men ularning otalariga qasam ichib va'da qilgan yerni ko'rmaydilar; Meni g'azablantirganlarning birortasi ham uni ko'rmaydi. Ammo qulim Xolib — unda boshqacha bir ruh bo'lgani va Menga to'liq ergashgani uchun — Men uni u kirgan yerga olib kiranman, va uning zurriyoti o'sha yerga egalik qiladi. (Amolekiylar bilan Kan'oniylar esa vodiya yashar edilar.) Ertaga ortga burilinglar va Qizil dengiz yo'li orqali sahroga yo'l olinglar.

Egamiz Musoga va Horunga so'zlab dedi: Menga qarshi noliydigan bu yovuz jamoatga qachongacha chidayman? Menga qarshi noliyotgan Isroil o'g'illarining nolalarini eshitdim. Ularga ayt: Men tirik ekanman, — deydi Egamiz, — quloqlaringiz qanday so'zlagan bo'lsangiz, sizlarga xuddi shunday qilaman: jasadlaringiz shu sahroda qulaydi; orangizda sanab chiqilganlarning barchasi, butun soningiz bo'yicha, yigirma yoshdan yuqori bo'lgan va Menga qarshi noliganlarning hech biri, albatta, Men sizlarni unda yashatishga qasam ichgan yurtga kirmaydi; faqat Yefunnaxning o'g'li Xolib bilan Nunning o'g'li Yoshua kiradi. Ammo sizlar o'lja bo'lib qoladi degan kichik bolalaringizni Men olib kiranman, va ular sizlar mensimagan yurti bilib oladilar. Sizlarga kelsak, jasadlaringiz shu sahroda qulaydi. Farzandlaringiz esa qirq yil sahroda sarson bo'lib yuradilar va jasadlaringiz sahroda yo'q bo'lib ketguncha sizlarning zinoingizning jazosini ko'taradilar. Yurti ko'zdan kechirgan kunlaringiz soniga ko'ra, ya'ni qirq kun uchun har bir kun bir yil hisoblanib, qirq yil gunohlaringizni ko'tarasizlar, va va'damdan qaytishimni bilib olasizlar.

Men, Egamiz, aytdim: albatta buni Menga qarshi birlashgan mana shu butun yovuz jamoatga qilaman; ular shu sahroda halok bo'ladilar va o'sha yerda o'ladilar. Muso yurti tekshirib ko'rish uchun yuborgan, qaytib kelib, yurt haqida yomon gap tarqatish orqali butun jamoatni unga qarshi g'o'ldirashga undagan kishilar esa — ha, yurt haqida yomon xabar keltirgan o'sha kishilarning o'zi — Egamiz huzurida vabo bilan o'ldilar.

Ammo yerni ko'zdan kechirishga borganlar orasidan Nun o'g'li Yoshua va Yefunnaning o'g'li Xolib tirik qoldilar. Sahroda sanash 14:1–38.

Biz bu fikrlarni keyingi maqolada davom ettiramiz.